

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

ПОГОДЖЕНО

Директор Державної установи
«Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів
МОЗ України»

Т.І. Чернишенко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник Директора Департаменту
кадрової політики, освіти, науки
та запобігання корупції МОЗ
України

О.П. Волосовець

ЕПІДЕМІОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010101 “Лікувальна справа”

Київ
2011

ЕПІДЕМІОЛОГІЯ

Укладач

Н.П. Куцаєва — викладач-методист, викладач вищої категорії Вінницького базового медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного.

№ 8.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії санітарно-гігієнічних дисциплін Вінницького базового медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 07 квітня 2011 р., протокол

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії терапії Івано-Франківського базового медичного коледжу 31 жовтня 2011 р., протокол № 1.

Рецензенти:

Л.В. Мороз — професор, доктор мед. наук, завідувач кафедри інфекційних хвороб Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

С.І. Дабіжа — заступник Головного державного санітарного лікаря Вінницької області, лікар вищої категорії;

Ф.В. Кузик — канд. мед. наук, заступник директора з навчальної роботи Чернівецького базового медичного коледжу БДМУ.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Епідеміологія” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010101 “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Відповідно до “Концепції розвитку охорони здоров’я населення України”, одним з пріоритетних напрямів реформування галузі є створення та подальший розвиток належної системи і технологій первинної медико-санітарної допомоги. Реалізація цього завдання потребує підготовки кваліфікованих фельдшерів для задоволення потреб міського і сільського населення в різних видах медичної допомоги, надання цієї допомоги на засадах сімейної медицини (загальної практики) з широким впровадженням нових технологій профілактичної діяльності.

У підготовці фахівця зі спеціальності “Лікувальна справа” дисципліна “Епідеміологія” має забезпечити майбутнім спеціалістам необхідні теоретичні знання, оволодіння методикою практичної роботи щодо зниження захворюваності на інфекційні хвороби та запобігання їх поширенню, тобто з організації та проведення профілактичних і протиепідемічних заходів.

Для вивчення епідеміології відводиться 81 год, з них 15 — лекцій, 30 — навчальна практика під керівництвом викладача, 36 — самостійна позааудиторна робота. Контроль кінцевого рівня знань проводиться на диференційованому заліку та комплексному кваліфікаційному екзамені. Викладання необхідно здійснювати на засадах інтеграції з предметами циклу природничо-наукових дисциплін і дисциплін циклу професійно-практичної підготовки.

Дисципліна поділяється на загальну та спеціальну епідеміологію. Під час вивчення матеріалу із загальної епідеміології викладач звертає увагу на закономірності перебігу епідемічного процесу, умови, які сприяють або перешкоджають поширенню інфекційних хвороб, методи епідеміології. Наголос у викладанні основ загальної епідеміології як у лекціях, так і в навчальній практиці зроблено на виборі провідної ланки епідемічного процесу, конкретних профілактичних та протиепідемічних заходах щодо припинення поширення інфекційних хвороб.

Під час вивчення спеціальної епідеміології акцент робиться на засвоєнні студентами вмінь і навичок проведення епідеміологічного обстеження в осередках інфекційних захворювань з розробленням комплексу конкретних заходів впливу на всі ланки епідемічного процесу з метою локалізації та ліквідації осередку.

Циклові комісії медичних училищ і коледжів можуть вносити зміни (до 15 %) щодо змісту програмного матеріалу, розподілу годин за темами, розподілу програмного матеріалу для аудиторного вивчення і самостійної роботи з метою забезпечення адаптації навчальної програми до можливих змін епідемічної ситуації, введення нових нормативних документів тощо.

Під час вивчення питань, винесених для позааудиторної роботи, студентам надається консультативна допомога та необхідна методична література.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- визначення епідеміології як науки та галузі практичної медицини;
- епідеміологічну класифікацію інфекційних хвороб;
- ланки епідемічного процесу, чинники, які впливають на його інтенсивність;
- джерела збудників інфекції, епідеміологічну роль різних форм перебігу інфекційних хвороб;
- механізм передачі збудників інфекції, шляхи й чинники передачі збудників інфекції;
- сприйнятливості до інфекційних хвороб, їх контагіозність. Шляхи формування імунного проверстку серед населення та значення його в розвитку епідемічного процесу;
- визначення епідемічного осередку та його меж, значення цієї роботи в ефективності протиепідемічних заходів;
- принципи профілактики інфекційних захворювань;
- протиепідемічні заходи щодо джерел збудників інфекції, шляхів передачі, осіб, які були в контакт з джерелом збудника інфекції;
- заходи щодо підвищення імунітету населення;
- визначення дезінфекції, стерилізації, дезінсекції, дератизації;
- роль фельдшера в проведенні протиепідемічних заходів;
- чинні накази та інші інструктивно-нормативні документи МОЗ України;
- правила техніки безпеки під час роботи в лікувально-профілактичних закладах.

Студенти повинні вміти:

- проводити епідеміологічне обстеження у вогнищі інфекційної хвороби, гельмінтозу;
- скласти план протиепідемічних заходів у вогнищах інфекції, гельмінтозів;
- виявляти, ресструвати, оповіщати та брати на облік хворих на інфекційні захворювання та гельмінтози на дільниці, заповнювати відповідну документацію;
- визначати строки спостереження та ізоляції осіб, які були в контакт з хворими на інфекційне захворювання;
- планувати проведення профілактичних щеплень на дільниці;
- заповнювати журнал обліку профілактичних щеплень, вести картотеку щеплень;
- проводити облік та бракераж бактерійних препаратів;
- проводити поточну і заключну дезінфекцію, використовуючи необхідні методи і засоби дезінфекції;
- проводити статистичне оброблення випадків інфекційних захворювань.

Студенти мають бути поінформовані про:

- зміни епідеміологічного стану в Україні;
- зміни імунологічної структури дітей унаслідок погіршення екологічної ситуації в Україні і світі, моніторинг імунпрофілактики;
- методи й засоби санітарної освіти населення з питань профілактики інфекційних хвороб.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
1	Вступ. Предмет і методи епідеміології. Історія розвитку епідеміології. Поняття про епідеміологічний нагляд	3	1		2
2	Вчення про епідемічний процес. Вплив соціальних і природних умов на епідемічний процес	2	1	1	
3	Класифікація інфекційних хвороб. Санітарно-епідеміологічна служба в Україні. Загальні напрями профілактики інфекційних хвороб	6	1	3	2
4	Організація та проведення дезінфекційних заходів. Поняття про дезінсекцію та дератизацію	7	1	4	2
5	Організація та проведення імунпрофілактики	6	2	4	
6	Охорона праці в галузі	2			2
7	Сальмонельоз. Ботулізм	6	2	2	2
8	Вірусний гепатит А, Е. Шигельоз	4		2	2
9	Холера. Поліомієліт	4			4

10	Лептоспіроз	2			2
11	Гельмінтози	8	2	4	2
12	Туберкульоз. Грип	6	2	2	2
13	Дифтерія. Кір	4		2	2
14	Скарлатина. Менінгококова інфекція	2			2
15	Вітряна віспа. Коклюш	2			2
16	Висипний тиф, хвороба Бриля. Чума	2			2
17	Малярія	2			2
18	Вірусні гепатити В, С. ВІЛ-інфекція. Внутрішньолікарняна інфекція	6	2	2	2
19	Сказ, правець, сибірка.	7	1	4	2
	Усього	81	15	30	36

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

- Історія розвитку епідеміологічної науки. Досягнення вітчизняної епідеміології (Д.С. Самойлович, Д.К. Заболотний, А.В. Громашевський, Л.А. Тарасевич, М.Ф. Гамалея, Е.П. Павловський, П.А. Петрищева, В.Д. Белякова, К.І. Скрябін та ін.).
- Вимоги техніки безпеки під час роботи в лікувально-профілактичних закладах. Дотримання правил охорони праці та техніки безпеки під час роботи зі шкідливими та небезпечними речовинами.
- Охорона праці під час використання хімічних засобів дезінфекції, дезінсекції, дератизації.
- Охорона праці та техніка безпеки під час роботи з інфікованим матеріалом та його знезаражування. Використання засобів індивідуального захисту.
- Дезінфекційні заклади, зміст роботи. Основні дезінфекційні засоби. Санітарні пропуски: призначення, улаштування, порядок роботи.
- Роль фельдшера в організації і проведенні осередкової дезінфекції в умовах ФАП, здоров'я.
- Основні принципи роботи дезінфекційних камер. Основні вимоги до парових і пароформалінових камер, їх використання, гарячеповітряні, газові камери, їх функціонування. Контроль за роботою камер.
- Дезінсекція, дератизація. Методи, засоби.
- Санітарно-епідеміологічні станції, їхня структура, функції. Інші спеціалізовані протиепідемічні заклади.
- Епідеміологічна характеристика збудників ботулізму.
- Особливості джерел збудників ботулізму. Механізм, чинники і шляхи передавання збудників.
- Основні заходи профілактики ботулізму. Епідеміологічний нагляд.
- Епідеміологічна характеристика збудників вірусу гепатиту Е. Джерело збудника інфекції, механізм передавання, шляхи поширення.
- Особливості епідемічного процесу вірусного гепатиту Е. Профілактичні заходи.
- Епідеміологічна характеристика збудників дизентерії: шигели Зонне, Флекснера, Григор'єва—Шиги.
- Джерело збудників шигельозів, механізм передавання, чинники та шляхи, сприйнятливість, імунітет.
- Особливості епідемічного процесу при дизентерії. Роль підприємств громадського харчування. Вплив соціально-побутових умов на епідемічний процес.
- Профілактика дизентерії.
- Епідеміологічна характеристика збудників холери. Джерела збудників холери.
- Механізм передавання, чинники, шляхи поширення збудників холери.
- Епідеміологічні особливості холери в сучасних умовах.
- Профілактичні заходи при холері. Правила санітарної охорони території України.
- Епідеміологічна характеристика збудників поліомієліту. Джерела збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, сприйнятливість, імунітет. Роль вірусоносіїв.
- Особливості епідемічного процесу поліомієліту. Специфічна профілактика.
- Епідеміологічна характеристика збудників лептоспірозу. Джерело збудників інфекції, механізм передавання, шляхи поширення.
- Особливості епідемічного процесу лептоспірозу. Специфічна профілактика. Профілактичні та протиепідемічні заходи.
- Морфологічна характеристика збудників: аскаридозу, трихоцефалозу, стронгілоїдозу, трихинельозу, теніозу, теніаринхозу, дифілоботріозу, ехінококозу, опісторхозу, ентеробіозу, гіменолепідозу.
- Епідеміологічна характеристика збудників грипу. Джерело збудника інфекції, механізм передавання. Сприйнятливість та імунітет.
- Профілактика грипу.
- Епідеміологічна характеристика збудника дифтерії. Джерело збудника інфекції, епідеміологічне значення хворих на стерті форми дифтерії та носіїв токсигенних штамів.
- Механізм і шляхи передавання дифтерії. Сприйнятливість та імунітет.
- Особливості епідемічного процесу дифтерії в сучасних умовах. Методи лабораторної діагностики. Загальна та специфічна профілактика дифтерії.
- Епідеміологічна характеристика збудників кору. Джерело збудника інфекції.
- Механізм і шляхи передавання кору, сприйнятливість та імунітет.
- Особливості епідемічного процесу кору. Епідеміологічна роль хворих у різні періоди хвороби. Терміни ізоляції хворих та осіб, які контактували з ними. Загальна та специфічна профілактика.
- Епідеміологічна характеристика збудника скарлатини. Особливості епідемічного процесу. Терміни ізоляції хворих і осіб, які спілкувалися з ними. Профілактика.
- Епідеміологічна характеристика збудника менінгококової інфекції, розгляд особливостей епідемічного процесу. Епідеміологічне значення різних форм менінгококової інфекції. Профілактика.
- Епідеміологічна характеристика збудника вітряної віспи. Особливості епідемічного процесу. Терміни ізоляції хворих та осіб, які спілкувалися з ними. Профілактика.
- Епідеміологічна характеристика збудника коклюшу. Особливості епідемічного процесу. Роль хворих зі стертою формою хвороби. Терміни ізоляції хворих та осіб, які спілкувалися з ними.
- Профілактика коклюшу.
- Епідеміологічна характеристика збудників висипного тифу, хвороби Бриля. Джерело збудників інфекції. Методи активного виявлення хворих та носіїв. Механізм, шляхи передавання збудника.
- Роль та біологічні особливості переносника висипного тифу. Сучасні особливості епідеміології захворювань. Специфічна профілактика висипного тифу. Профілактичні заходи. Організація та проведення протипедиккульозних заходів.
- Етіологія чуми. Джерело збудників інфекції, шляхи поширення. Природна осередковість. Загальна та специфічна профілактика. Тактика фельдшера у разі виявлення хворого на чуму. Захисний робочий одяг. Заходи в осередку інфекції.
- Види збудників малярії. Характеристика переносника. Особливості епідемічного процесу. Методи активного виявлення хворих та носіїв.
- Основні принципи профілактики малярії.
- ВІЛ-інфекція — правові аспекти в рамках Закону України «Про запобігання захворюванню на СНІД та соціальний захист населення».
- Визначення поняття про внутрішньолікарняну інфекцію (ВЛІ). Етіологія та найпоширеніші нозологічні форми внутрішньолікарняної інфекції. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання збудників, чинники передавання збудників.
- Роль медичного працівника в профілактиці внутрішньолікарняної інфекції. Епідеміологічний нагляд. Заходи профілактики внутрішньолікарняної інфекції, протиепідемічні заходи.
- Епідеміологічна характеристика збудника сибірки. Характеристика епідемічного процесу.
- Профілактика сибірки.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Предмет і метод епідеміології. Історія розвитку епідеміології. Поняття про епідеміологічний нагляд

ЛЕКЦІЯ

Предмет епідеміології. Визначення епідеміології як науки. Роль і місце епідеміології в охороні здоров'я, господарстві, обороні країни. Основні завдання щодо профілактики інфекційних хвороб у сучасних умовах. Методи епідеміології. Епідеміологічний нагляд — сучасна і найефективніша форма проведення профілактичної та протиепідемічної роботи: визначення поняття, загальна мета та завдання. Епідеміологічний метод дослідження, епідеміологічна діагностика, епідеміологічний аналіз.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Історія розвитку епідеміологічної науки. Досягнення вітчизняної епідеміології (Д.С. Самойлович, Д.К. Заболотний, А.В. Громашевський, Л.А. Тарасевич, М.Ф. Гамалея, Е.П. Павловський, П.А. Петрищева, В.Д. Белякова, К.І. Скрабін та ін.).

Тема 2. Вчення про епідемічний процес. Вплив соціальних і природних умов на епідемічний процес

ЛЕКЦІЯ

Епідемічний процес як процес виникнення і поширення інфекційних хвороб серед населення. Кількісні прояви епідемічного процесу: захворюваність спорадична та епідемічна (спалах, епідемія, пандемія). Ланки епідемічного процесу. Хвора людина як джерело збудника інфекції. Заразність хворого в окремі періоди хвороби. Носії збудника як джерело збудника інфекції. Категорії носійства. Тварини як джерело збудників інфекції (дикі, промислові, свійські). Сапронози.

Механізм передавання збудників інфекції: фекально-оральний, краплинний (аерозольний), трансмісивний, контактний, вертикальний. Чинники передавання збудника інфекції. Шляхи поширення збудника інфекції.

Значення окремих видів комах і членистоногих як переносників збудників інфекційних хвороб. Біологічна та епідеміологічна характеристика вошей, комарів, бліх, москітів, мух, кліщів.

Вплив соціальних і природних чинників на епідемічний процес. Природна осередковість інфекційних хвороб. Роль екологічних чинників у формуванні епідемічного процесу. Основні положення теорії саморегуляції паразитарних систем В.Д. Белякова. Епідемічний осередок.

Сприйнятливості до інфекційних хвороб. Значення імунного перевірку серед населення в розвитку епідемічного процесу.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Вивчення схеми епідемічного процесу і встановлення трьох обов'язкових його ланок: джерела збудника інфекції, механізму передавання збудників, сприйнятливості населення.

Вивчення епідемічного осередку, визначення його меж, значення цієї роботи в ефективності протиепідемічних заходів.

Практичні навички:

- визначати складові епідемічного процесу;
- визначити межі вогнища.

Тема 3. Класифікація інфекційних хвороб. Санітарно-епідеміологічна служба в Україні. Загальні напрями профілактики інфекційних хвороб

ЛЕКЦІЯ

Основи епідеміологічної класифікації інфекційних хвороб. Епідеміологічна характеристика основних груп хвороб. Основні напрями профілактики інфекційних хвороб. Система обліку і звітності щодо інфекційної захворюваності. Заходи щодо джерела збудників інфекції. Забезпечення населення амбулаторною та стаціонарною допомогою (інфекційні лікарні), значення ізоляції інфекційних хворих на ФАПі. Роль санітарного активу. Санітарна освіта населення. Робота з бактеріоносіями. Заходи щодо шляхів передавання збудників інфекції. Оздоровлення навколишнього середовища. Загально-санітарні заходи та їх значення. Заходи щодо підвищення імунітету населення. Протиепідемічна робота на лікарняній дільниці та ФАПі. Система заходів запобігання занесенню і поширенню на території України особливо небезпечних для людей інфекційних хвороб. Законодавство щодо санітарної охорони території. Міжнародна інформація про екзотичні інфекції. Санітарно-епідеміологічна служба в Україні.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Організація протиепідемічної роботи на дільниці обслуговування ФАПу, здоров'я пункти: організатори, відповідальні виконавці, зв'язок із санітарно-епідеміологічною службою. Вивчення методики проведення епідеміологічного обстеження.

Вивчення схеми протиепідемічних заходів в епідемічному осередку. Виявлення, облік, реєстрація інфекційних хвороб і повідомлення про них. Заповнення статистичного талона для реєстрації уточнених (остаточних) діагнозів (форма 025-2/о), журналу реєстрації інфекційних хвороб (форма 060/о), термінового повідомлення про інфекційну хворобу, харчове, гостре професійне отруєння (форма 058/о). Порядок ізоляції та евакуації інфекційних хворих.

Практичні навички:

- проводити епідеміологічне обстеження осередку;
- складати план протиепідемічних заходів в осередку інфекції;
- заповнювати форми обліку № 025-2/о, № 058/о, № 060/о.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Санітарно-епідеміологічні станції, їхня структура, функції. Інші спеціалізовані протиепідемічні заклади.

Тема 4. Організація та проведення дезінфекційних заходів. Поняття про дезінсекцію та дератизацію

ЛЕКЦІЯ

Дезінфекція та стерилізація. Завдання та місце серед протиепідемічних і санітарно-профілактичних заходів. Види дезінфекції: профілактична, осередкова (поточна, заключна). Методи дезінфекції та засоби її виконання. Дезінфекційні заклади, зміст роботи їх. Основні дезінфекційні засоби.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Основні методи і засоби дезінфекції, дезінсекції, дератизації. Фізичний метод дезінфекції. Хімічні дезінфекційні засоби, застосування їх при різних інфекційних хворобах відповідно до різних об'єктів.

Техніка приготування робочих розчинів дезінфекційних засобів, правила роботи з ними. Апаратура для дезінфекції та дезінсекції. Методи стерилізації. Контроль якості достерилізаційного очищення та стерилізації виробів медичного призначення.

Практичні навички:

- приготувати робочі концентрації дезінфекційних засобів;
- користуватися апаратурою для проведення дезінфекції, дезінсекції;
- організувати і проводити осередкову дезінфекцію в умовах ФАПу, здоров'я пункту;
- проводити контроль якості достерилізаційного очищення та стерилізації виробів медичного призначення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Дезінфекційні заклади, зміст роботи їх. Санітарні пропуски: призначення, улаштування, порядок роботи.
2. Роль фельдшера в організації і проведенні осередкової дезінфекції в умовах ФАПу, здоров'я пункту.
3. Основні принципи роботи дезінфекційних камер. Основні вимоги до парових і пароформалінових камер, їх використання, гарячоповітряні, газові камери, їх функціонування. Контроль за роботою камер.
4. Дезінсекція, дератизація. Методи, засоби.

Тема 5. Організація та проведення імунопрофілактики

ЛЕКЦІЯ

Заходи щодо підвищення імунітету населення. Місце імунопрофілактики в системі профілактичних і протиепідемічних заходів. Активна і пасивна імунізація, її особливості. Типи препаратів для щеплення, їх особливості. Способи введення імунобіологічних препаратів. Поняття про холододовий ланцюг. Показання і протипоказання до імунопрофілактики. Порядок проведення профілактичних щеплень в Україні. Календар профілактичних щеплень. Імунізація планова та за епідемічними показаннями. Післявакцинальні реакції та ускладнення.

Вплив екологічних факторів на формування природної резистентності та штучного імунітету. Поняття про моніторинг імунопрофілактики. Роль фельдшера в організації та проведенні специфічної профілактики інфекційних хвороб.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Організація проведення щеплень в умовах ФАПу, здоров'я пункту. Обладнання кабінетів щеплення. Картотека щеплень. Планування проведення щеплень. Вивчення препаратів для щеплення: зовнішній вигляд, правила транспортування, умови зберігання. Показання і протипоказання до вакцинації, способи введення вакцин, випадки вираженої реакції на введення вакцин. Терміни проведення щеплень (відповідно до чинних наказів МОЗ України).

Практичні навички:

- організувати і проводити щеплення в умовах ФАПу, здоров'я пункту;
- визначати показання і протипоказання щодо вакцинації;
- запобігати виникненню ускладнень внаслідок щеплення;
- складати річний і помісячний плани щеплень;
- проводити облік та бракераж бактерійних препаратів;
- проводити реєстрацію проведених щеплень, заповнювати облікові форми № 064/о, № 063/о, № 063-1/о, № 112/о, № 026/о.
- складати звіт про проведення щеплення.

Тема 6. Охорона праці в галузі

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Вимоги техніки безпеки під час роботи в лікувально-профілактичних закладах. Дотримання правил техніки безпеки під час роботи зі шкідливими та небезпечними речовинами.
2. Охорона праці при використанні хімічних засобів дезінфекції, дезінсекції, дератизації.
3. Техніка безпеки під час роботи з інфікованим матеріалом та його знезараження. Використання засобів індивідуального захисту.

Тема 7. Сальмонельоз. Ботулізм

ЛЕКЦІЯ

Епідеміологічна характеристика збудників сальмонельозу. Особливості джерел збудників інфекції. Методи активного виявлення хворих і носіїв. Механізм, чинники та шляхи передавання збудників. Сприйнятливості та імунітет. Основні заходи профілактики. Епідеміологічний нагляд.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Україні). Основні напрями епідеміологічного обстеження та протиепідемічні заходи в осередках сальмонельозу, ботулізму (згідно з чинними наказами, інструкціями, методичними вказівками МОЗ

Практичні навички:

- проводити епідеміологічне обстеження осередків: сальмонельозу, ботулізму;
- збирати і транспортувати до лабораторії матеріал від хворих та харчові продукти;
- складати плани протиепідемічних заходів в осередках сальмонельозу, ботулізму.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудників ботулізму. Особливості джерел збудників інфекції.
2. Механізм, чинники і шляхи передавання збудників. Основні заходи профілактики. Епідеміологічний нагляд.

Тема 8. Вірусний гепатит А, Е. Шигельоз

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Україні). Основні напрями епідеміологічного обстеження в осередках гепатиту А, Е, шигельозу. Протиепідемічні заходи в осередках (згідно з чинними наказами, інструкціями, методичними вказівками

Практичні навички:

- проводити епідеміологічне обстеження осередку вірусного гепатиту, дизентерії;
- складати план протиепідемічних заходів;
- визначати об'єкти навколишнього середовища (воду, харчові продукти), які підлягають лабораторному дослідженню; взяття проб і доставлення їх до лабораторії.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудників вірусу гепатиту А. Джерело збудника інфекції, механізм передавання, шляхи поширення. Особливості епідемічного процесу. Імунопрофілактика гепатиту А. Профілактичні заходи. Епідеміологічний нагляд.
2. Епідеміологічна характеристика збудників вірусу гепатиту Е. Джерело збудника інфекції, механізм передавання, шляхи поширення. Особливості епідемічного процесу. Профілактичні заходи.
3. Епідеміологічна характеристика збудників дизентерії: шигели Зонне, Флекснера, Григор'єва—Шиги. Джерело збудників інфекції, механізм передавання, чинники та шляхи, сприйнятливості, імунітет. Особливості епідемічного процесу. Роль підприємств громадського харчування. Вплив соціально-побутових умов на епідемічний процес. Профілактика дизентерії.

Тема 9. Холера. Поліомієліт

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудників холери. Джерела збудників інфекції. Механізм передавання, чинники, шляхи поширення збудників. Епідеміологічні особливості холери в сучасних умовах. Профілактичні заходи. Правила санітарної охорони території України.
2. Епідеміологічна характеристика збудників поліомієліту. Джерела збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, сприйнятливості, імунітет. Роль вірусоносіїв. Особливості епідемічного процесу. Специфічна профілактика поліомієліту.

Тема 10. Лептоспіроз

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудників лептоспірозу. Джерело збудників інфекції, механізм передавання, шляхи поширення. Особливості епідемічного процесу. Специфічна профілактика. Профілактичні та протиепідемічні заходи.

Тема 11. Гельмінтози

ЛЕКЦІЯ

К.І. Скрябін — засновник гельмінтології. Гельмінти та їх значення в патології. Епідеміологія, класифікація, поширення гельмінтозів. Загальні принципи профілактики гельмінтозів: оздоровлення джерела збудника інвазії, вплив на чинники передавання, ветеринарно-санітарні заходи, санітарно-освітня робота, заходи щодо охорони навколишнього середовища від забруднення яйцями гельмінтів.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Розгляд особливостей епідемічного процесу гельмінтозів (аскаридозу, трихоцефалозу, стронгілоїдозу, трихінельозу, теніозу, теніаринхозу, дифілоботріозу, ехінококозу, опісторхозу, ентеробіозу, гіменолепідозу). Методи лабораторної діагностики гельмінтозів. Організація збирання і доправлення до лабораторії матеріалу для дослідження. Основні напрями епідеміологічного обстеження та протиепідемічні заходи в осередках гельмінтозів.

Практичні навички:

- проводити епідеміологічне обстеження осередків гельмінтозів;
- збирати і доправляти до лабораторії матеріал для дослідження;
- проводити санацію мікроекології гельмінтозів;
- складати план заходів щодо профілактики гельмінтозів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Морфологічна характеристика збудників: аскаридозу, трихоцефалозу, стронгілоїдозу, трихінельозу, теніозу, теніаринхозу, дифілоботріозу, ехінококозу, опісторхозу, ентеробіозу, гіменолепідозу.

Тема 12. Туберкульоз. Грип

ЛЕКЦІЯ

Епідеміологічна характеристика збудника туберкульозу. Джерело збудника інфекції, роль тварин як джерела збудника інфекції. Епідеміологічна роль бактеріоносіїв. Методи виявлення початкових форм туберкульозу. Значення реакції на пробу Манту. Механізм та шляхи передавання. Сприйнятливості та імунітет. Особливості епідеміології туберкульозу на сучасному етапі, залежність від соціальних умов життя населення. Специфічна профілактика туберкульозу. Профілактичні заходи.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Основні напрями епідеміологічного обстеження та протиепідемічні заходи в осередку туберкульозу (згідно з чинними наказами, інструкціями, методичними вказівками МОЗ України). Основні напрями епідеміологічного обстеження осередку грипу. Протиепідемічні заходи.

Практичні навички:

- проводити епідеміологічне обстеження осередків туберкульозу, грипу;
- збирати матеріал для лабораторного дослідження на туберкульоз;
- планувати та проводити протиепідемічні заходи в осередках туберкульозу, грипу;
- проводити диспансерне спостереження за хворими в осередках туберкульозу.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудників грипу. Джерело збудника інфекції, механізм передавання. Сприйнятливість та імунітет. Специфічна профілактика грипу. Профілактичні заходи.

Тема 13. Дифтерія. Кір

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Основні напрями епідеміологічного обстеження та протиепідемічні заходи в осередку дифтерії (згідно з наказами, інструкціями, методичними вказівками МОЗ України). Протиепідемічні заходи.

Основні напрями епідеміологічного обстеження та протиепідемічні заходи в осередках кору. Протиепідемічні заходи.

Практичні навички:

- проводити епідеміологічне обстеження осередків дифтерії, кору;
- збирати матеріал для бактеріологічного дослідження;
- складати план протиепідемічних заходів в осередку інфекції;
- проводити термінову та планову специфічну профілактику.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудника дифтерії. Джерело збудника інфекції, епідеміологічне значення хворих на стертій формі дифтерії та носіїв токсигенних штамів. Механізм і шляхи передавання. Сприйнятливість та імунітет. Особливості епідемічного процесу дифтерії в сучасних умовах. Методи лабораторної діагностики. Загальна та специфічна профілактика дифтерії.
2. Епідеміологічна характеристика збудників кору. Джерело збудника інфекції. Механізм і шляхи передавання, сприйнятливість та імунітет. Особливості епідемічного процесу. Епідеміологічна роль хворих у різні періоди хвороби. Терміни ізоляції хворих та осіб, які контактували з ними. Загальна та специфічна профілактика.

Тема 14. Скарлатина. Менінгококова інфекція

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудника скарлатини. Особливості епідемічного процесу.
2. Терміни ізоляції хворих та осіб, які спілкувалися з ними. Профілактика.
3. Епідеміологічна характеристика збудника менінгококової інфекції, розгляд особливостей епідемічного процесу. Епідеміологічне значення різних форм менінгококової інфекції. Профілактика.

Тема 15. Вітряна віспа. Коклюш

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудника вітряної віспи. Особливості епідемічного процесу. Терміни ізоляції хворих та осіб, які спілкувалися з ними. Профілактика.
2. Епідеміологічна характеристика збудника коклюшу. Особливості епідемічного процесу. Роль хворих зі стертою формою хвороби. Терміни ізоляції хворих та осіб, які спілкувалися з ними. Профілактика.

Тема 16. Виспний тиф, хвороба Бриля. Чума

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудників виспного тифу, хвороби Бриля. Джерело збудників інфекції. Методи активного виявлення хворих та носіїв. Механізм, шляхи передачі збудника. Роль та біологічні особливості переносника. Сучасні особливості епідеміології захворювань. Специфічна профілактика виспного тифу. Профілактичні заходи. Організація та проведення протиепідемічних заходів.
2. Етіологія чуми. Джерело збудників інфекції, шляхи розповсюдження. Природна осередковість. Загальна та специфічна профілактика. Тактика фельдшера в разі виявлення хворого на чуму. Захисний робочий одяг. Заходи в осередку інфекції.

Тема 17. Малярія

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Види збудників малярії. Характеристика переносника. Особливості епідемічного процесу. Методи активного виявлення хворих та носіїв. Основні принципи профілактики малярії.

Тема 18. Вірусні гепатити В, С. ВІЛ-інфекція. Внутрішньолікарняна інфекція

ЛЕКЦІЯ

Епідеміологічна характеристика збудників гепатиту В, С. Джерела збудників інфекції, механізм і шляхи передавання. Особливості епідемічного процесу. Специфічна профілактика гепатиту В. Профілактичні та протиепідемічні заходи.

ВІЛ-інфекція. Епідеміологічна характеристика збудника. Джерело збудників інфекції, механізм, шляхи поширення. Сприйнятливість, групи ризику. Особиста та суспільна профілактика. Санітарна освіта населення.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Заходи запобігання поширенню вірусних гепатитів В, С, ВІЛ-інфекції в умовах ФАПу, здоров'я пункту, інших лікувальних установ згідно з чинними наказами і інструкціями МОЗ України. Індивідуальні засоби захисту від внутрішньолікарняної інфекції (ВЛІ).

Основні напрями епідеміологічного обстеження осередків вірусних гепатитів В, С, ВІЛ-інфекції. Протиепідемічні заходи.

Практичні навички:

- проводити епідеміологічне обстеження осередків вірусних гепатитів В, С;
- складати план та проводити протиепідемічні заходи в осередках вірусних гепатитів В, С, ВІЛ-інфекції;
- забезпечувати особисту безпеку під час роботи з хворими та інфікованим матеріалом в осередках вірусних гепатитів В, С, ВІЛ-інфекції;
- проводити санітарно-освітню роботу серед населення щодо шляхів поширення та засобів профілактики вірусних гепатитів В, С, ВІЛ-інфекції.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. ВІЛ-інфекція — правові аспекти згідно з правовими актами України.
2. Визначення поняття про внутрішньолікарняну інфекцію. Етіологія та найпоширеніші нозологічні форми внутрішньолікарняної інфекції. Джерело збудників інфекції, механізм та шляхи передавання збудників, чинники передавання збудників.
3. Роль медичного працівника в профілактиці внутрішньолікарняної інфекції. Епідеміологічний нагляд. Заходи профілактики внутрішньолікарняної інфекції, протиепідемічні заходи.

Тема 19. Сказ, правець, сибірка

ЛЕКЦІЯ

Характеристика збудника сказу. Особливості епідемічного процесу. Резервуар інфекції в природі. Організація ветеринарно-санітарних заходів. Імунопрофілактика. Показання до щеплення.

Характеристика збудника правця. Джерела збудника інфекції і шляхи зараження. Загальна і специфічна профілактика. Відповідальність фельдшера за своєчасне проведення щеплення проти правця.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Основні напрями епідеміологічного обстеження в осередках сибірки, сказу, правця. Організація і проведення протиепідемічних заходів щодо сибірки, правця, сказу (згідно з чинними наказами МОЗ України, інструкціями та методичними вказівками). Специфічна профілактика правця: планова та екстрена.

Практичні навички:

- організувати протиепідемічні заходи;
- проводити епідеміологічне обстеження осередків;
- проводити щеплення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Епідеміологічна характеристика збудника сибірки. Характеристика епідемічного процесу. Профілактичні та протиепідемічні заходи в сільському господарстві, на промислових підприємствах. Профілактика сибірки.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Визначення складових епідемічного процесу.
2. Проведення епідеміологічного обстеження осередку.
3. Складання плану та проведення первинних протиепідемічних заходів у разі виявлення хворих і носіїв.
4. Визначення об'єктів навколишнього середовища (води, харчових продуктів), які підлягають лабораторному дослідженню. Взяття проб і доправлення їх до лабораторії.
5. Взяття матеріалу від людей для бактеріологічного дослідження на виявлення збудників захворювання та доправлення їх до лабораторії.
6. Проведення дезінфекції в осередку.
7. Забезпечення особистої безпеки під час роботи з хворими та інфікованим матеріалом.
8. Диспансерне спостереження за особами, що перехворіли, контактними особами, носіями.
9. Проведення комплексу заходів під час епідемії грипу в дитячих колективах, лікарнях, поліклініках та інших закладах.
10. Проведення епідемічного обстеження осередків інфекційних захворювань.
11. Проведення активної імунізації вакциною БЦЖ.
12. Складання плану протиепідемічних заходів в осередку інфекції.
13. Заповнення форми обліку № 025-2/о, № 058/о, № 060/о, № 064/о, № 063/о, № 063-1/о, № 112/о, № 026/о.
14. Готування робочих концентрацій дезінфекційних засобів.
15. Використання апаратури для проведення дезінфекції, дезінсекції.
16. Організація та проведення осередкової дезінфекції в умовах ФАПУ, здоров'я пункту.
17. Проведення контролю якості достерилізаційного очищення та стерилізації виробів медичного призначення.
18. Організація та проведення щеплення в умовах ФАПУ, здоров'я пункту.
19. Визначення показань і протипоказань до вакцинації; запобігання виникненню ускладнень унаслідок щеплення.
20. Складання річного й помісячного планів щеплення.
21. Складання звіту про проведення щеплень за формами.
22. Здійснення бракеражу препаратів.
23. Проведення санітарно-освітньої роботи серед населення щодо шляхів поширення та засобів профілактики інфекційних захворювань.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет епідеміології: завдання, методи, місце в системі практичної медицини.
2. Роль фельдшера у здійсненні профілактичних і протиепідемічних заходів на дільниці обслуговування ФАПУ, здоров'я пункту.
3. Учення про епідемічний процес.
4. Профілактичні заходи впливу на епідемічний процес.
5. Санітарно-епідеміологічна служба в Україні.
6. Класифікація інфекційних захворювань.
7. Дезінфекція: види, методи, способи (показання до проведення профілактичної, осередкової, поточної та заключної; організація проведення).
8. Дезінсекція: профілактичні заходи, знищувальні.
9. Дератизація: профілактичні заходи, знищувальні.
10. Організація та проведення імунізаційної профілактики.
11. Епідеміологічна характеристика збудників дизентерії. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
12. Епідеміологічна характеристика збудників холери. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
13. Епідеміологічна характеристика збудників вірусних гепатитів А, Е. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
14. Епідеміологічна характеристика збудника ботулізму. Джерело збудника інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
15. Епідеміологічна характеристика збудника сальмонельозу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
16. Епідеміологічна характеристика збудників лептоспірозу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
17. Епідеміологічна характеристика збудників поліомієліту. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
18. Епідеміологічна характеристика збудників гельмінтозів. Джерело збудника інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку (гельмінтозів (аскаридоз, ентеробіоз, трихоцефаліоз, трихінеліоз, опісторхоз, стронгілоїдоз, ехінококоз, дифілоботріоз, тенідоз, гіменоеліпідоз).
19. Епідеміологічна характеристика збудника дифтерії. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
20. Епідеміологічна характеристика збудника кори. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
21. Епідеміологічна характеристика збудника менінгококової інфекції. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
22. Епідеміологічна характеристика збудника скарлатини. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
23. Епідеміологічна характеристика збудників грипу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
24. Епідеміологічна характеристика збудників туберкульозу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
25. Епідеміологічна характеристика збудників вітряної віспи. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
26. Епідеміологічна характеристика збудників коклюшу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
27. Епідеміологічна характеристика збудника висипного тифу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
28. Епідеміологічна характеристика збудника висипного тифу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
29. Епідеміологічна характеристика збудників малярії. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
30. Епідеміологічна характеристика збудника чуми. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
31. Епідеміологічна характеристика збудника сибірки. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
32. Епідеміологічна характеристика збудника сказу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
33. Епідеміологічна характеристика збудника правця. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
34. Епідеміологічна характеристика збудників гепатитів В, С. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
35. Епідеміологічна характеристика збудника ВІЛ-інфекції. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
36. Внутрішньолікарняна інфекція: епідеміологічна характеристика збудників, джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Дезінфекція: види, методи, способи (показання до проведення профілактичної, осередкової: поточної та заключної; організація проведення).
2. Дезінсекція: профілактичні заходи, знищувальні.
3. Дератизація: профілактичні заходи, знищувальні.
4. Організація і проведення імунопрофілактики.
5. Епідеміологічна характеристика збудників дизентерії. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
6. Епідеміологічна характеристика збудників вірусних гепатитів А, Е. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
7. Епідеміологічна характеристика збудника ботулізму. Джерело збудника інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
8. Епідеміологічна характеристика збудника сальмонельозу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
9. Епідеміологічна характеристика збудника дифтерії. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
10. Епідеміологічна характеристика збудника кору. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
11. Епідеміологічна характеристика збудника менінгококової інфекції. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
12. Епідеміологічна характеристика збудника скарлатини. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
13. Епідеміологічна характеристика збудників грипу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
14. Епідеміологічна характеристика збудників туберкульозу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
15. Епідеміологічна характеристика збудників вітряної віспи. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
16. Епідеміологічна характеристика збудників коклюшу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
17. Епідеміологічна характеристика збудника висипного тифу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
18. Епідеміологічна характеристика збудників малярії. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
19. Епідеміологічна характеристика збудника чуми. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
20. Епідеміологічна характеристика збудника сибірки. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
21. Епідеміологічна характеристика збудника сказу. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
22. Епідеміологічна характеристика збудника правця. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
23. Епідеміологічна характеристика збудників гепатитів В, С. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.
24. Епідеміологічна характеристика збудника ВІЛ-інфекції. Джерело збудників інфекції, механізм і шляхи передавання, профілактика, заходи в осередку.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Андрейчин М.А., Копча В.С. Епідеміологія: — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000.

Синяк К.М., Гурін В.М. Епідеміологія з основами медичної паразитології. — К.: Здоров'я, 2001.

Чорновіл О.В. Клінічне медсестринство в інсектології: підручник. — К.: Медицина, 2010. — 408

с.

Додаткова

Денисенко О.В. Інфекційні хвороби в модулях: навч. посіб. — К.: ВСВ “Медицина”, 2011. — 168

с.

Синяк К.М., Гурін В.М. Епідеміологія. — К.: Здоров'я, 1998.

Кас'яненко А.М., Павлов А.В., Синяк К.М. Довідник з епідеміології. — К.: Здоров'я, 1989.

Зарицький А.М. Дезінфектологія. — Житомир: Рута, 2001.

Чорновіл А.В., Грицко Р.Ю. Клінічне медсестринство в інсектології з елементами епідеміології. — К.: Здоров'я, 2002.

Возіанова Ж.І. Інфекційні і паразитарні хвороби. — К.: Здоров'я, 2001.

Андрейчин М.А., Івахів О.Л. Медсестринство при інфекційних хворобах. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2002.